

УДК : 37.013

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ВИБОРІ ПРОФЕСІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Ганна Корсун

Статтю присвячено дослідженню європейського досвіду формування компетентності у виборі професії молоді під час вивчення англійської мови. Особлива увага приділяється дослідженню методів викладання іноземної мови майбутнім фахівцям технічного профілю на основі компетентнісного підходу. Детально проаналізований міжнародний досвід використання новітніх технологій в університетах Європейського Союзу. Практична значущість статті полягає у детальному аналізі переваг та недоліків застосування мультимедійних технологій у навчальному процесі шкіл та університетів. Особлива увага приділена дослідженню міждисциплінарного підходу навчання іноземної мови в Європі.

Ключові слова. компетентнісний підхід, мультимедійні курси, навчання англійської мови, міжнародний досвід, освітні технології.

Зважаючи на постійну зміну ситуації на ринку праці, зникнення одних професій та появу інших, на сьогоднішній день професія перестає бути для людини орієнтиром на все життя. А це спонукає підростаюче покоління серйозніше і виваженіше ставитись до прийняття рішення щодо вибору сфери майбутньої професійної діяльності, професії та конкретного робочого місця. Випускники шкіл та університетів мають бути компетентними у виборі професії.

Зважаючи на це та на результати теоретичного аналізу проблеми формування професійного самовизначення особистості у сучасній психолого-педагогічній науці метою даної статті є визначити сутність і зміст цього поняття більш ґрунтовно, що уможливить розкриття його структури, яка широко використовується закордонними вченими у процесі викладання англійської мови з метою вирішення проблеми професійного самовизначення особистості.

Актуальність даної теми полягає у тому, що нині українська система освіти спрямована на міжнародні, а особливо європейські, стандарти освіти. Це вимагає удосконалення навчальних програм та планів закладів середньої та вищої освіти у відповідності з європейськими нормами та вимогами. У зв'язку з цим вбачаємо за потрібне детальніше вивчити досвід Європейських країн та новітні освітні технології, що сприяють формуванню компетентності вибору професії і одночасно підвищенню рівня знань англійської мови студентів вищих технічних навчальних закладів та учнів середніх загальноосвітніх шкіл.

Вагомими здобутками у контексті досліджуваної проблеми є праці Н. Абашкіної (розвиток професійної освіти в Німеччині), Н. Козака

(професійна підготовка майбутніх вчителів у ФРН), А. Сбруєва (проблеми глобалізації і освітні англійські реформи), С. Федоренко (виховання естетичної культури у старшокласників середніх спеціалізованих шкіл мистецтв Великої Британії), Г. Крючкова (авторитарний дискурс), Т. Голуб (організація науково-дослідної роботи студентів технічних університетів Німеччини), в яких розкривається специфіка організації професійної орієнтації в умовах профільного та професійного навчання в різних типах загальноосвітніх і вищих навчальних закладів.

У кінці ХХ століття в педагогічній науці набуло популярності поняття «компетентність». Досліджуючи історію розвитку даного терміну можна простежити, що вперше поняття «компетентність» у загальнонавчальній обіг увів американський мовознавець Н. Хомський. Згідно з його теорією, компетентність – це вміння реалізувати те, що людина вже знає. Нині не існує єдиного визначення поняття «компетентність». Міжнародна комісія Ради Європи в своїх документах розглядає це поняття як загальні або ключові вміння, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, кроснавчальні вміння або навички, ключові уявлення, опори або опорні знання [4, с.10].

У вітчизняній педагогічній науці широко дискутується питання про визначення понять «компетентність» та «компетенція». Дане поняття в англійській (competence) та німецькій (kompetenz) мовах не розділяється. Зважаючи на те, що перші праці з проблеми впровадження компетентнісного підходу виникли в американській науковій думці, при перекладі його українською та російською мовами виникла двозначність понять. Однак багато українських науковців розрізняють дані поняття (О. Овчарук, О. Мельник, С. Федоренко, І. Волощук, Т. Кравченко та ін.).

Німецький дослідник Л. Ретц, досліджуючи питання розмежування згаданих вище понять, стверджує, що компетентність є значно ширшим поняттям, якщо порівнювати його з поняттям кваліфікації. Нині серед науковців поширена точка зору, що профорієнтаційні навички повинні включати предметно-орієнтовані навички, вміння і знання, які можуть бути отримані різними способами [6].

Для роз'яснення педагогічного значення підходу психологічного розвитку особистості німецький науковець Л. Буссхофф запропонував ввести в науковий обіг поняття «компетентність у виборі професії» (Berufswahlkompetenz). Відповідно до його концепції, це поняття підкреслює як знання, так і здібності та мотивацію кожної окремої молоді людини, які мають вирішальне значення в процесі професійного самовизначення особистості. У працях Л. Буссхоффа виділено 6 основних рівнів компетентності у виборі професії [3, с. 5].

Теоретична концепція компетентності у виборі професії базується на дослідженнях про вибір професії, зокрема, на психологічних перспективах та на компетентнісному підході, який психометрично закладений у традицію успішного навчання у школі. Як вітчизняні так і закордонні вчені сходяться на думці, що професійне самовизначення – це частина процесу розвитку, який перебуває під впливом узгодження процесу зрілості та навчального досвіду, а

також підкреслює як знання, так і здібності та мотивацію кожної окремої молодої людини, які мають значення в процесі професійного самовизначення. Начальний досвід зумовлений умовами навколишнього середовища і такими впливами як особистісний розвиток, сім'я, школа, освітні та професійні можливості [3].

Міждисциплінарний підхід. Виходячи з того, що всі теорії вибору професії синтезують знання з психології, соціології, педагогіки, економічних наук і відображають лише одну з багатьох сфер, на які спирається практика професійного консультування, можемо стверджувати, що дані теорії мають міждисциплінарний фундамент. Більшість з них розглядають вибір професії як процес взаємодії індивіда та середовища. Більшість підходів до вибору професії, представлених у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників, можна узагальнити у п'ять теоретичних концепцій: вибір професії як процес розподілу; розвитку; навчальний процес; узгодження та прийняття рішення. Тому, під час навчання молода людина повинна отримувати широкий спектр знань, які мають міждисциплінарний характер. Це економічні, правові, соціологічні, педагогічні, психологічні, філологічні та професієзнавчі знання.

Дослідник Ю. Шнайдер визнає знання про сукупність професійних можливостей духовним корінням, основою професійної консультації. Він стверджує, що науки про професію тісно пов'язані з науками про працю, з трудовим правом, професійною соціологією, соціологією праці, психологією професії, психологією праці, мовознавством, економічною психологією, професійною педагогікою, виробничою педагогікою, педагогікою праці, а також з історією, географією, теологією та філософією [8, с. 244].

Методи набуття компетентності у виборі професії. Як стверджують науковці одним з методів набуття компетентності у виборі професії при вивченні англійської мови є використання на занятті рольових ігор, за допомогою яких можуть розроблятися та випробовуватися стратегії дій та стратегії вирішення проблем водночас практикуючи свої іншомовні комунікативні вміння та навички.

Ділові ігри та ситуаційні вправи, кейси надають можливість старшокласникам взяти участь у складних виробничих процесах та аналізі комплексних економічних процесів, які орієнтуються на типові умови реальних компаній. Завдяки перебиранню на себе конкретної ролі студент знайомиться з підприємницькою діяльністю, професійною самостійністю та взаємодією економічних процесів ще до візиту на підприємство [2].

Крім ігрових методів педагогами рекомендується змістово-тематичні постановки завдань вирішувати за допомогою проектних робіт, або через утворення робочих проектних груп. Проектні роботи можуть бути різних типів: дослідницькі, творчі, ігрові, інформаційні, практично-діяльнісні тощо. Як стверджують науковці, проектна робота сприяє підвищенню мотивації до набуття компетентності у виборі професії під час виконання самостійних інформаційно-пошукових, дослідницьких і творчих завдань профорієнтаційного спрямування, тому рекомендується широко використовувати даний вид роботи у навчальному процесі українських освітніх закладів різного рівня під час навчання англійської мови.

Дослідники рекомендують використовувати як індивідуальну так і групову роботу учнів, оскільки часто саме у ході дискусії учням вдається виявити свої приховані здібності, а головне самостійно усвідомити їх значущість для майбутньої професійної діяльності. Для цього пропонується створювати групи до чотирьох чоловік, оскільки за таких умов розширюються можливості студентів дізнатися про інші професії та спеціальності, які пропонуються підприємствами для проходження практики і які обрали інші студенти. Як приклад можемо навести розроблені співробітниками Федеральної агенції праці Німеччини готові бланки, робочі зошити та анкети для підготовки до проходження практики, які знаходяться і вільному доступі на сайті агенції і можуть бути у будь-який момент скачані як викладачами так і студентами [9].

За В. Клафкі [7], компетентність у виборі професії старшокласниками може бути розділена на такі компоненти: *професійні компетенції* (отримувати і застосовувати знання, професійне поводження з технічними засобами, дотримання правил техніки безпеки, отримання середньої освіти, спеціальні навички та знання); *особистісні компетенції* (оцінити себе правильно, звертатися по допомогу та приймати її, самокритичність, готовність до складнощів, впевненість у своїх силах); *соціальні компетенції* (працювати в команді, ділитися своїми ідеями і думками, вміння вирішувати конфлікти, креативність, комунікабельність, готовність допомогти); *методичні компетенції* (вирішувати задачі з використанням різних методів, способів, навчитися застосовувати, розвивати робочі звички, отримувати інформацію і застосовувати її, побудова професійного плану, інформування, вибір навчального закладу).

Аналізуючи компоненти компетентності у виборі професії можемо назвати такі їх складові: *когнітивний* – самопізнання своїх здібностей та бажань; засвоєння знань про сферу професій і ринок праці, способи оволодіння професією та перспективи професійного зростання, суперечності й можливості професії, шляхи перетворення суперечностей на переваги професійного становлення; систематичний пошук інформації, її структурування, аналіз і систематизація; виокремлення серед основних цілей проміжних, складання плану дій; *мотиваційний* – активізація інтересу до власного професійного майбутнього, прагнення його моделювати, бажання виявляти відповідальність і самостійність у виборі власного професійного майбутнього; *діяльнісний* – формування умінь розроблення власної професійної стратегії, готовність її впроваджувати, реалізація власного професійного плану тощо [1].

Проте варто відзначити, що до цього часу триває дискусія вчених стосовно включення мотиваційного аспекту до структури компетентності у виборі професії. Такі фахівці в галузі професійної педагогіки як С. Зебер, Р. Ніколаус, Г. Петзольд, Х. Райніш, Т. Трамм розглядають мотиваційний аспект як додатковий елемент, який є складовою частиною здібностей особистості [10].

Однак всі науковці сходяться на тому, що основною метою і результатом процесу формування професійного самовизначення є компетентність у виборі професії. Сутність цієї компетентності полягає у здатності випускника самостійно прийняти раціональне рішення щодо майбутньої шкільної підготовки або підготовки на виробництві, а також визначитися зі сферою

реалізації своїх професійних намірів. Таке визначення сформульоване вченими (У. Бек, Л. Буссхофф, Г. Дібберн, Ю. Габермас, Т. Лекс, Б. Райсінг, Л. Ретц та інші) на основі компетентнісного підходу і передбачає сформовану здатність учня старших класів не лише прийняти самостійне, виважене й обґрунтоване рішення щодо майбутньої професії, а й реалізувати його у практичній діяльності. Компетентна у виборі професії особистість обізнана щодо того, як правильно вибрати професію; активно реагує на труднощі; фокусується на проблемах, не вичікує, а вирішує їх; почувається впевненою, оскільки знає свої сильні сторони та сприймає труднощі як тимчасове явище; не лише зосереджується на проблемах, а знаходить позитивне в ситуації; розцінює невдачі як можливість набуття життєвого досвіду (Б. Ертельт, Г. Зайдель, М. Лінтен, У Мьоллер, Х. Шаде, С. Прустел та інші) [5].

Компетентність у виборі професії відіграє важливу роль у професійному самовизначенні особистості як в Європейському Союзі, так і в Україні. Це є не лише показник зрілості особистості, але також важлива передумова професійного становлення майбутнього фахівця. Теоретична концепція компетентності у виборі професії базується на дослідженнях про вибір професії, зокрема, на психологічних перспективах та на компетентнісному підході, який психометрично закладений у традицію успішного навчання. Як стверджують сучасні науковці, якщо учень по закінченню старших класів не набув даної компетентності, то навряд чи можна вважати його готовим до вибору професійного навчального закладу для оволодіння обраною професією та трудовою діяльністю загалом.

Список використаних джерел:

1. Корсун Г. О. Професійне самовизначення старшокласників у школах Німеччини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Ганна Олексіївна Корсун. – К., 2014. – 19 с.
2. Berufs-Universum Portal. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portal.berufe-universum.de>.
3. Bußhoff L. Berufswahl. Theorien und ihre Bedeutung für die Praxis der Berufsberatung / Ludger Bußhoff. – Stuttgart: Kohlhammer, 1989. – 148 s.
4. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DeSeCo). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD, 2002 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/edu/statistics/desecco>.
5. Ertelt B.-J. Ausbildungs- und Arbeitsmarktdaten im Beratungsgespräch / B.-J. Ertelt, U. Möller, H. J. Schade, G. Seidel. – Nürnberg. IAB Werkstattbericht. – 1997. – Nr. 10. – 51 s.
6. Fachportal Pädagogik [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fachportal-paedagogik.de>.
7. Klafki W. Selbstständiges Lernen muss gelernt werden! / W. Klafki. – Kassel : Kassel University Press, 2003. – S. 19-57.
8. Schneider J. Berufswissenschaft als anwendungsbezogene Wissenschaft. 3. Berufskunde – Berufsforschung – Berufswissenschaft / J. Schneider // Arbeit und Beruf. – 1995. – Nr. 8. – S. 244–245.
9. Schritt für Schritt zur Berufswahl. Berufsorientierung in der Schule. Lehrerinnen und Lehrer. – Ausgabe 2008/2009 – Nürnberg : Bundesagentur für Arbeit, 2009. – 36 s.
10. Seeber S. Kompetenz, Kompetenzmodelle und Kompetenzentwicklung in der beruflichen Bildung / S. Seeber, R. Nickolaus, G. Pätzold, H. Reinisch, T. Tramm // Handbuch der Berufs- und Wirtschaftspädagogik. – Bad Heilbrunn/Obb., 2010. – S. 247–257.